

Порочните практики в българското земеделие приложени чрез мярка 112 от Програмата за развитие на селските райони в трансграничния регион по поречието на р. Дунав

Боряна Рускова-Салимова

Abstract: *Reviving the rural municipalities of Rouse region: paper justifies the need to use funds from the Operational Programme. It focuses on addressing the economic, social and environmental problems in rural communities in the Rouse region. Research in this article shows that the means of Axis 1 measure 112 are known for revitalizing rural areas, but incorrectly used and the creation of perverse practices.*

Keywords: *rural municipalities finance the RDP, economic growth.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Програмата за развитие на селските райони (ПРСР) е наследник и продължение на програма САПАРД. По-голяма част от мерките, действали по САПАРД, ще продължават да се прилагат, но с частична промяна в условията. Програмата субсидира инвестиции в земеделието, преработвателната промишленост, горската индустрия като покупка на селскостопанска земеделска техника, съвременно производствено оборудване, технологични линии, машини, строеж на складови помещения, пречиствателни станции, създаване на животновъдни ферми, овощни градини, оранжерии, лозя и др. В селските общини ще се подкрепят проекти за подобряване на инфраструктурата, за ремонт на пътища, улични настилки, ВиК системи, за стартиране на малък бизнес, за селски туризъм и други алтернативни дейности. В програмата са обособени четири приоритетни оси, съответстващи на основните направления, които ще се подкрепят:

- Ос1: "Подобряване на конкурентоспособността на земеделския и горски сектори";
- Ос2: "Подобряване на околната среда и селската природа" ;
- Ос3 : "Качеството на живот в селските райони и разнообразяване на селската икономика";
- Ос 4: "ЛИДЕР". (включва територии от селски общини);

Целта на настоящата статия е да покаже ,че има финансова злоупотреба с по-голяма част от средствата по мярка 112 „Създаване на стопанства на млади фермери“, които се усвояват.

Задачите, които са поставени и изпълнени в статията са:

- Да се представи разпределението на средствата по мярка 112 в трансграничния Българо – Румънски регион в България.
- Да се представи каква част от тези средства към 01.06.2012 са блокирани и се връщат от земеделските производители в селските общини в този трансграничен регион.
- Формулиране на изводи и препоръки на база извършените анализи

ИЗЛОЖЕНИЕ:

ПРСР дава възможност по мярка 112 от Ос1 на безвъзмездно финансиране за "Създаване на стопанства на млади фермери". Чрез НАРЕДБА № 9 от 3.04.2008 г. се установяват условията и реда за предоставяне на безвъзмездната финансова помощ по мярката [4]. С тази наредба се уреждат условията и редът за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ на проекти по мярка "Създаване на стопанства на млади фермери" по Програмата за развитие на селските райони за периода 2007–2013 г. (ПРСР), подкрепена от Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони.

Нуждата от включване на мярка 112 в програмата за развитие на селските райони е необходима по няколко причини:

Първата причина произтича от възрастовата структура на населението в страната. Възрастовата структура на населението е от особено значение за неговото възпроизводство и за качеството на човешките ресурси. Данните категорично показват, че населението в България застарява все повече, както в градовете, така и в селата. Има леко увеличение на относителния дял на младите хора - от 17,6 % през 2007 г., на 21,7 % през 2011 г., (през 2002 г. е било 27,6%). Възрастните над 55 години са се увеличили с по-висок темп - от 19,2 % на 29,4 % за същия период. Този проблем се отразява и при земеделските производители [3].

В табл. 1 е показано изменението на структурата на земеделските стопанства и ИЗП (използваната земеделска площ) (ха) за периода 2003 – 2010:

Таблица 1. Структура на земеделските стопанства и ИЗП за периода 2003 – 2010 г.

Юридически статут на земеделските стопанства	Общ брой земеделс		Изменение спрямо 2003 г. (%)	ИЗП (ха)		Изменение спрямо 2003 г. (%)
	2003	2010		200	201	
Земеделски стопанства – общо	665 548	371 070	- 44%	2 904 479,6	3 628 640	25%
Физически лица	658 594	363 620	- 45%	879 677,8	1 226 150	39%
Еднолични търговци	3 072	2 270	- 26%	340 861,4	539 510	58%
Кооперации	1 992	940	- 53%	1 169 309,4	641 210	-45%
Търговски дружества	1 518	3 900	157 %	469 197,1	1 145 820	144 %
Сдружения и други	372	340	-9%	45 433,9	75 950	67%

Ясно се очертават две тенденции. От една страна се наблюдава сериозно намаление на броя на земеделските стопанства – с 44% спрямо предходното преброяване през 2003 г. От друга страна, ИЗП нараства с около 25%. Тези

противоположни тенденции водят до нарастване на средната площ, използвана в едно земеделско стопанство, с над два пъти – от 4,44 ха на 10,14 ха [2]., което показва, че са налице процеси на уедряване на земеделските стопанства. По отделни групи стопанства, в зависимост от юридическия статут, интензивността на тези процеси е различна, а в някои случаи – противоположна. Намалението на броя на земеделските стопанства е предимно за сметка на физическите лица – спад с 45% и на кооперациите - с 53%, докато броят на търговските дружества е нараснал значително (със 157%) [2].

Според данните от преброяването на стопанствата от 2005 г., едва 5% от управителите на стопанства са млади хора на възраст не повече от 35 години [2], докато 66% от управителите на стопанства са на възраст над 55 години.

Подобна е и структурата на работната ръка в земеделието като цяло – през 2005 г. едва 156 800 души са на възраст до 35 години, като техният брой през 2007 г. е намалал с 55 000 души, което е намаление с 35% за периода 2005 – 2007 г. Масовият отлив на млади хора от земеделието е сериозен проблем, който изисква специални мерки за задържане на младите хора.

Втората причина е ниското образователно равнище на заетите в земеделието. Прочуването на работната ръка на НСИ от 2007 г. показва, че 57% от заетите в земеделието са с основно или средно образование [3]. Мнозинството от хората, заети в земеделието нямат специализирана квалификация (образование) в областта на земеделието и в областта на стопанското управление. Едва 2% от стопаните имат средно земеделско образование и 1% имат висше или полувисше образование в областта на земеделието.

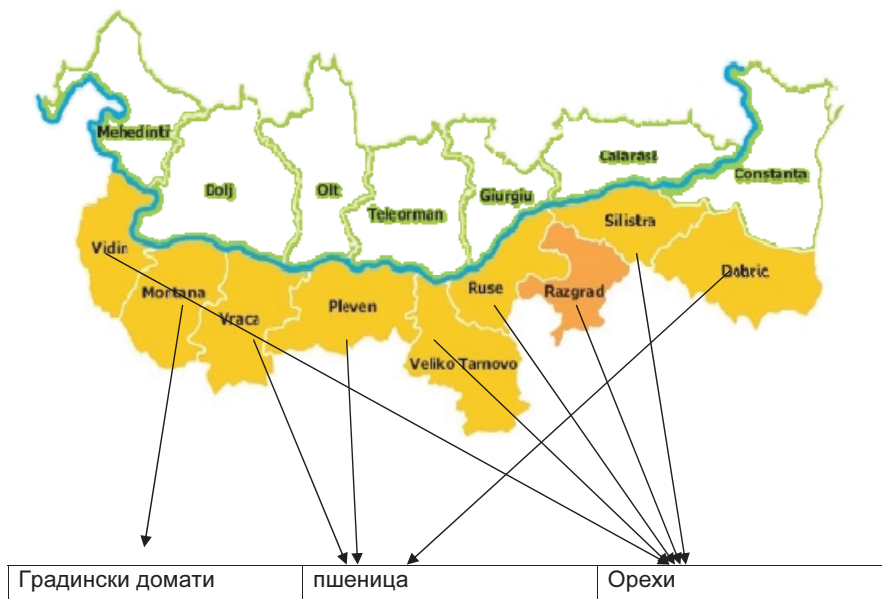
Чрез тази мярка се цели да се улесни процеса на създаването на стопанства от млади фермери и да се подпомогне процеса на тяхното модернизиране в съответствие с изискванията за безопасност на труда, опазване на околната среда, хигиена и хуманно отношение към животните.

Разпределението на средствата по мярка 112 в трансграничния регион по поречието на р. Дунав е представено в табл. 2 [5].

Таблица 2. Разпределение на броя на стопанствата и средствата по области

Области	Стопанства /бр./	Средства в хил. лв.
В. Търново	80	2 000 000
Видин	115	2 875 000
Враца	119	2 975 000
Добрич	187	4 675 000
Монтана	146	3 650 000
Плевен	65	1 625 000
Разград	62	1 550 000
Русе	99	2 475 000
Силистра	98	2 450 000
Общо :	971	24 275 000

На фиг. 1 са показани предпочитанията на земеделските производители по области за сектор растениевъдство.

Фигура 1. Предпочитания на младите фермери за сектор Растениевъдство

На фигурата ясно се очертават предпочитанията, които младите производители изразяват. В областите Видин, В. Търново, Русе, Разград и Силистра предпочитанията са за отглеждане на орехи. Тяхното процентно съотношение по области е съответно: 29,92 % за Видин; 26,88 % за В. Търново; 35,05 % за Русе; 31,94 % за Разград и 20,33 % за Силистра. По традиция в областите Добрич, Плевен и Враца е най-голям процентът на земеделските производители, които отглеждат пшеница – 13,17 %; 13,79 %; 22,81 %. Единствената област, в която предпочитанията се различават от тези на останалите, е Монтана, където предпочитанията са съсредоточени върху отглеждането на градински домати – 14,53 % от земеделските производители в областта. Така 14,9 % от общия брой на земеделските производители, които са кандидатствали, предпочитат да отглеждат орехи, 6,8 % пшеница, а едва 2,7 % градински домати.

На фиг. 2 се показани предпочитанията на земеделските производители по области в сектор животновъдство [5].

Фигура 2. Предпочитания на младите фермери за сектор Животновъдство

На фигурата ясно се изразяват предпочитанията в сектор животновъдство. Младите земеделски производители се занимават основно с отглеждането на пчелни семейства. Процентното съотношение на земеделските производители в областите Видин, Монтана, Враца, В. Търново, Русе, Разград и Добрич е съответно: 52,94 %; 40,00 %; 35,64 %; 28,57 %; 36,67 %; 46,15 %; 73,33 %. В областите Плевен и Силистра най - голямо предпочитание има към отглеждането на крави и говеда, съответно 23,81 % и 41,67 %. Единствено в област В. Търново има еднакъв процент в предпочитанията - освен пчелни семейства, земеделските производители предпочитат да отглеждат и калифорнийски червей – 28,57 %. Така 7,72 % от общия брой на земеделските производители предпочитат да отглеждат пчелни семейства, 1,02 % крави и говеда, а едва 0,4 % калифорнийски червей.

Добре е, че има млади хора, които искат да се занимават със земеделие, усвояват се средства, но се забелязва тенденцията, че младите земеделски производители предпочитат да отглеждат предимно орехови насаждения или пчелни семейства.

Тъй като парите за младите фермери се отпускат от ЕС, то дирекция „Противодействие на измамите“ към държавен фонд „Земеделие“ съвместно с Върховна касационна прокуратура са извършили проверки на над 500 проекта по мярка 112 за периода 01.01.2011 г. – 01.06.2012 г [1]. Оказва се, че при 310 проекта има нарушения на условията за получаване на безвъзмездна финансова помощ по мярка 112. Нередностите могат да се обобщят в следните групи:

- издаване на фактури и попълване на счетоводни документи със завишена над нормалното стойности;
- манипулиране на конкурсите на бенефициентите, чрез включване в процедурите на оферти от фирми, които реално не разполагат с капацитет да

извършват доставката на съответните материали – посадъчен материал, кошери, пчелни семейства и др.;

- несамостоятелно участие при кандидатстване с проекти по мярка 112.

ИЗВОД

Близо 34% от проектите са некоректни. Средствата се връщат и Българското земеделие губи 8 253 000 лв. само за трансграничния регион по поречието на р. Дунав .

Тъй като младите земеделски стопани са гаранция за бъдещето на земеделието в България и са носители на нови умения и професионална квалификация в земеделския сектор, по-високото им образователно ниво ще доведе до по-лесна приспособимост на сектора към предстоящите промени, към търсене на възможности за по-висока продуктивност и конкурентоспособност.

За постигането на по-високо образователно и професионално ниво, управляващите в сектор „Земеделие“ трябва да вземат мерки за образоването на младите хора, желаещи да се занимават със земеделие, но и да възпитават тези млади хора да не пренасят порочните практики за злоупотреби при усвояване на средствата от евро фондовете, които много често прилагат по-възрастните земеделски производители.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Доклад на ОЛАФ
- [2] МЗХ, Дирекция „Агростатистика“
- [3] Национален статистически институт, проучвания
- [4] Програма за развитие на селските райони (2007 –2013)
- [5] Сключени договори на ДФЗ – Русе (Заповед на министъра на земеделието и храните)

За контакти:

Докторант Боряна Милкова Рускова-Салимова, катедра “Икономика”, Факултет “Бизнес и мениджмънт”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел. 082 888760, E-mail: bruskova@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран